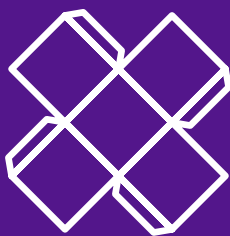

Badanie Oddziaływania na Kapitał Społeczny

Wprowadzenie

Box 2.0

Badanie Oddziaływania
na Kapitał Społeczny

„BOX 2.0 – Badanie oddziaływania na kapitał społeczny”

Zespół autorski: **Jan Herbst, Rafał Rudnicki**

Projekt graficzny i skład: **Kotbury**, www.kotbury.pl

BOX – Badanie oddziaływania na kapitał społeczny: Wprowadzenie

- **Chcesz sprawdzić jakie są skutki działań na rzecz pobudzenia społecznej aktywności w Twojej gminie?**
- **Potrzebujesz wiarygodnych danych na temat poziomu kapitału społecznego?**
- **Chcesz wiedzieć jakie są deficyty i mocne strony Twojej społeczności?**
- **A może chcesz komuś coś udowodnić?**

Box 2.0 to zestaw trzech narzędzi, które pozwolą Ci ocenić stan kapitału społecznego w Twojej gminie lub powiecie lub inaczej zdefiniowanej społeczności. Dzięki temu badaniu dowiesz się, jaki jest potencjał jej aktywności i współpracy, jej najważniejsze problemy, kto może w niej liczyć na wsparcie, a kto jest z niej wykluczany. Pozwoli Ci to lepiej zaplanować działania na rzecz żyjących tu ludzi – tak, aby czuli, że ich głos się liczy, mogą ufać swoim współmieszkańcom i mają do kogo się zwrócić.

Narzędzia BOX:

1. Sondaż
 2. Wywiady z lokalnymi liderami
 3. Wywiady z mieszkańcami
- Narzędzia badawcze opisane i zaprojektowane są tak, abyś mógł ich użyć dla jednostek terytorialnych różnej wielkości oraz dopasować je do swoich potrzeb i możliwości.
 - Każde z narzędzi jest opisane w osobnym zeszycie w całości tworząc „BOX” – zbiór narzędzi do badania kapitału społecznego. W każdym z zeszytów znajdziesz szczegółowe informacje o tym, jak przygotować się do własnych badań i jak je przeprowadzić.
 - Rekomendujemy, abyś wybrał przynajmniej 2 różne narzędzia – sondaż oraz jedno z narzędzi jakościowych.

- Do przeprowadzenia badań będziesz potrzebował także narzędzi do zliczania wyników, które możesz pobrać za darmo ze strony internetowej: www.kapitalspoleczny.org, w zakładce „narzędzia”.

Box 2.0 to praktyczna „skrzynka z narzędziami” do badania oddziaływania na kapitał społeczny.

Działania Urzędu Gminy oraz lokalnego sektora społecznego, mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego, a jego poziom decyduje o tym, jakim środowiskiem do działania jest Twoja społeczność.

1. Co to jest kapitał społeczny?

Kluczem do rozwoju lokalnego jest współpraca. Dzięki współpracy ludzie mogą więcej: poznają się, dzięki czemu łatwiej im nawzajem sobie zaufać i łatwiej działać. Chcąc coś zrobić, nie muszą tracić sił i środków na pokonywanie czyjejś nieufności, niechęci, braku wiary. Korzystają nawzajem ze swoich umiejętności i zasobów, do których inaczej nie mieliby dostępu.

Ta zdolność do wspólnego działania ma kluczowe znaczenie nie tylko w codziennym życiu, ale także w warunkach kryzysowych (takich jak epidemia, powódź, nagła zapaść ekonomiczna). Pozwala łatwiej się organizować, informować, dbać o siebie nawzajem, dostosować się do nowych warunków – jednym słowem, ułatwia realizację wspólnych celów. Więzy między ludźmi, zaufanie, wcześniejsze doświadczenia wspólnej aktywności – to wszystko składa się na zasób, który jest nie do przecenienia. Zasób ten bywa określany terminem „kapitał społeczny”.

Aby uzmysłowić sobie, jak to działa, wyobraźmy sobie dwie społeczności: „pustynię” i „zagłębnie” kapitału społecznego. W każdym z miejsc problemem jest wysoki poziom bezrobocia. Postanawiasz to zmienić. W ramach programu rewitalizacji społecznej rozpisujesz konkurs dla organizacji pozarządowych na prowadzenie lokalnego biura pośrednictwa pracy.

W „zagłębiu” kapitału społecznego uruchomienie nowej inicjatywy nie jest problemem – podobne działania nie są tu niczym egzotycznym. Łatwo znajdują się lokalne organizacje, które chcą się zaangażować w program rewitalizacji społecznej i pozyskać środki. Wieść o nowym programie szybko się roznosi, bo wszyscy tu często się ze sobą kontaktują i interesują tym, co się dzieje naokoło (silne więzi, tożsamość lokalna!). Nikt nie kontestuje planu rewitalizacji. Mieszkańcy(nki) wierzą, że Urząd działa w dobrej wierze, w oparciu o rzetelną diagnozę lokalnych problemów. Pozyskanie wiarygodnego partnera społecznego nie jest problemem, bo współpraca między Urzędem Gminy, a sektorem pozarządowym nie jest niczym niezwykłym. Co roku wiele działań realizowanych jest wspólnie przez Urząd i organizacje społeczne – społecznicy nie podchodzą do nowych inicjatyw z nadmierną nieufnością.

Rozstrzygasz konkurs, a wybrana organizacja rozpoczyna działania wspólnie z lokalnymi partnerami.

Pomysł, aby aktywnie pozyskiwać informacje o wakatach w okolicznych przedsiębiorstwach i przekazywać je zainteresowanym poprzez media społecznościowe oraz lokalnie działające instytucje wydaje się pożyteczny okolicznym przedsiębiorcom, którzy aktywnie włączają się w budowanie bazy ofert pracy. Swój akces deklarują również osoby prowadzące popularne w Twojej gminie fora i profile oraz dyrektorzy urzędu Pracy, domu kultury i biblioteki. Baza kontaktów pęcznieje, informacja szybko zaczyna krążyć, a do drzwi organizacji pukają nie tylko bezrobotni poszukujący pracy, ale także potencjalni wolontariusze (aktywność indywidualna!), którym inicjatywa wydaje się cenna. Po kilku latach bezrobocie spada, mieszkańcy są zadowoleni, a przedstawiciele wszystkich sektorów współpracują ze sobą przy okazji kolejnych projektów dotyczących nie tylko rynku pracy.

Na „pustyni” kapitału społecznego sprawy nie przebiegają tak gładko. Wszyscy zadają sobie pytanie, jaki jest interes w nowej inicjatywie Urzędu Gminy. Podejrzewają, że na projekcie mają skorzystać wyłącznie zaprzyjaźnione z lokalnymi władzami organizacje i firmy. Od momentu ogłoszenia programu w Internecie trwa festiwal podejrzeń i zarzutów. Atmosfera jest na tyle napięta, że żadna z lokalnych organizacji nie decyduje się na zgłoszenie do konkursu. Zgłasza się do niego jedynie organizacja z zewnątrz, co podsycia podejżenia. Lokalni społecznicy sabotują realizację projektu, rozsiewając plotki i atakując realizatora oraz Urząd w mediach społecznościowych. Urząd Pracy traktuje inicjatywę jako konkurencję i nie chce słyszeć o współpracy. Pozostałe instytucje uważają, że zakres działań nie leży w ich kompetencji.

Przedsiębiorcy nie wydają się zainteresowani ofertą – wolą sprawdzone, tradycyjne metody eksploracji rynku pracy poprzez znajomych i rodzinę. Z kolei potencjalni pracownicy albo w ogóle nie zamierzają legalnie

pracować, albo marzą raczej o emigracji. Pomysł, by aktywnie pozyskiwać informacje o wakatach w okolicznych przedsiębiorstwach i przekazywać je zainteresowanym okazuje się klapą. Poszukujący pracy niechętnie udostępniają swoje dane kontaktowe (zaufanie), poza tym rzadko korzystają z Internetu (sieci kontaktów) i rzadko uczestniczą w jakichkolwiek wydarzeniach, poprzez które mógłbyś do nich dotrzeć. Nielatwo też znaleźć wolontariuszy, którzy by w tym pomogli (bierność). Po kilku latach staje się jasne, że program nie zrealizował stawianych celów, a mieszkańcy i media mają pretensje o to że publiczne fundusze zostały wyrzucone w błoto.

Co historie o „pustyni” i „zagłębiu” mówią nam o kapitale społecznym?

Kapitał społeczny może mieć różne wymiary: składa się na niego wiele cech Twojej społeczności. Może ona być otwarta lub niechętna obcym, aktywna lub bierna, skłócona lub zgodna, skłonna lub niechętna do współpracy, zintegrowana lub pozbawiona więzi.

W BOX przyjęliśmy, że kluczowe są następujące wymiary kapitału społecznego:

- **Solidarność** – możliwość uzyskania wsparcia w społeczności lokalnej;
- **Więzi** – wzajemne relacje pomiędzy członkami społeczności oparte o zaufanie oraz o poczucie bezpieczeństwa i przynależności;
- **Aktywność** – zdolność do podejmowania działań w ramach społeczności;
- **Współpraca** – zdolność do działania wspólnie z innymi członkami społeczności, uzgadniania swoich działań i unikania konfliktów;
- **Wpływ** – zdolność członków społeczności do wywierania wpływu na zbiorowe decyzje, zdolność do uczestnictwa w podejmowaniu tych decyzji i komunikacji z tymi, którzy są odpowiedzialni za ich podejmowanie.

To właśnie te wymiary kapitału społecznego będziesz mógł zbadać za pomocą narzędzi BOX.

2. Dlaczego warto badać kapitał społeczny?

Jeżeli starasz się rozwijać potencjał lokalnej społeczności, to wskazane wcześniej wymiary kapitału społecznego z pewnością są dla Ciebie bardzo ważne. Ich „poziom” odczuwasz na co dzień. To właśnie on decyduje o tym, jaki jest potencjał rozwoju Twojej społeczności.

Warto jednak mieć świadomość, że różne cechy społeczności (wymiary kapitału społecznego) nie są czymś stałym. Zaufanie może przecież wzrastać, więzi można budować a współpracę rozwijać. Do tych zmian przyczynia się wiele różnych czynników – między innymi także Twoje działania.

Pozostaje jednak pytanie: co zrobić, aby współpraca w społeczności układała się jak najlepiej, a jej mieszkańcy chcieli być aktywni społecznie. Odpowiedź na to pytania wymaga dobrego zmapowania mocnych oraz słabych stron, praktyk, norm i postaw, które mogą wzmacniać potencjał współpracy w społeczności.

Służy temu badanie oddziaływania na kapitał społeczny, które proponujemy w ramach BOX. Dzięki temu:

- Lepiej poznasz swoją gminę i jej mieszkańców – dowiesz się, które jej cechy mogą być atutem lub przeszkodą w działaniach na rzecz rozwoju, co jest problemem tej grupy, jak jej przedstawiciele myślą o sobie nawzajem i o swoim otoczeniu.
- Lepiej zaplanujesz swoje działania – dowiesz się, do jakiej zmiany w Twojej społeczności powinien doprowadzić i wybierzesz najlepsze sposoby osiągnięcia, określisz priorytety i grupy docelowe, na rzecz których warto przede wszystkim działać.
- Zyskasz wiedzę o społecznych uwarunkowaniach planowanych przez Twój samorząd polityk publicznych i uwzględnisz w nich elementy związane ze wzmacnianiem kapitału społecznego.
- Ocenisz efekty swoich działań – opiszesz przemiany Twojej społeczności w czasie lub porównasz ją z innymi miejscami. Dowiesz się, które z Twoich działań wydają się skutecznie oddziaływać na tę społeczność.
- Pokażesz, że Twój samorząd stara się wspierać aktywność mieszkańców i traktuje ich po partnersku.

3. Jak zbadasz swoje oddziaływanie na kapitał społeczny?

Należałoby zacząć od stwierdzenia: kapitał społeczny da się zbadać. Wbrew pozorom, otacza Cię море danych o kapitale społecznym. Wyzwanie polega na tym, żeby je zebrać i właściwie odczytać.

Mówiąc o „danych”, nie mamy na myśli liczb i dokumentów – choć one też są źródłem wiedzy o kapitale społecznym, to z pewnością nie jedynym. Innym nie mniej ważnym źródłem są ludzie i ich doświadczenia.

W dotarciu do tych różnych rodzajów „danych” pomogą Ci narzędzia BOX. W proponowanym przez nas zestawie znajdziesz zarówno takie, które pomogą Ci odpowiednio przeprowadzić wywiad z lokalnym liderem, jak i takie, dzięki którym dowiesz się, co myślą i czego doświadczają „zwykli” mieszkańcy. O narzędziach BOX, ich specyfice i kryteriach wyboru przeczytasz w dalszej części tego zeszytu.

Pamiętaj też, że:

- Narzędzia te możesz wykorzystać jednorazowo albo korzystać z nich w sposób bardziej długofalowy. W tym pierwszym wypadku, uzyskasz diagnozę stanu kapitału społecznego w twojej gminie lub powiecie. W drugim, zyskasz również możliwość oceny jego zmian w czasie, a także skutków Twoich działań na rzecz jego rozwoju.
- Jeśli chcesz zbadać swój wpływ na kapitał społeczny, musisz pamiętać, że kapitał społeczny nie budujesz sam: twoje działania nie dzieją się w próżni. Nie może ani czerpać wyłącznej chwały, ani brać wyłącznej odpowiedzialności za to, jak wypada ocena kapitału społecznego Twojej gminie.
- Jeśli badasz rozwój kapitału społecznego, powinieneś uwzględnić element czasu – tylko w ten sposób będziesz mógł stwierdzić, czy zaszła jakaś zmiana. Musisz więc myśleć o tych badaniach nie jako o jednorazowym przedsięwzięciu, ale jako o dłuższym procesie, składającym się przynajmniej z kilku pomiarów.

A zatem, badając kapitał społeczny:

- Przyjrzyj się różnym zjawiskom, które mogą o nim świadczyć
- Dobierz narzędzia, które odpowiadają Twoim celom i zasobom
- Zaplanuj swoje badania i je powtarzaj

4. Do czego przydadzą Ci się narzędzia BOX?

BOX to akronim wyrażenia Badanie Oddziaływania na Kapitał Społeczny. To zarazem nazwa, która sugeruje, że masz do czynienia z rodzajem skrzynki z narzędziami – zbiorem rozwiązań, które pomogą Ci zmierzyć poziom kapitału społecznego w Twojej gminie, powiecie lub regionie. Możesz je dobierać i konfigurować stosownie do Twoich upodobań, możliwości i charakteru projektów, które prowadzisz.

Niezależnie od tego, jakiego wyboru dokonasz, uzyskasz wyniki oparte o ten sam schemat, odwołujące się do tych samych wymiarów oceny kapitału społecznego. Dzięki temu zyskasz możliwość odniesienia ich do wyników uzyskanych przez innych użytkowników BOX.

Jak już wiesz, kapitał społeczny ma swoje konkretne wymiary. Przy użyciu narzędzi BOX zbadasz następujące wymiary kapitału społecznego:

- Solidarność
- Więzi
- Aktywność
- Współpraca
- Wpływ

Cechy te są właściwym przedmiotem badania w BOX – narzędzia w naszej skrzynce służą zebraniu wiedzy na ich temat. Ostateczna ocena kapitału społecznego zależy więc od tego, jak interesująca Cię społeczność wypada pod każdym z tych względów. Jeśli któryś z wymiarów jest oceniany nisko, oznacza to, że stanowi barierę, którą należy przezwyciężyć, aby wzmocnić kapitał społeczny i stworzyć lepsze warunki rozwoju społeczności.

Badanie BOX – Krok po kroku

1. Zbierz dane potrzebne do badania

Aby dowiedzieć się, jak Twoja społeczność wypada pod każdym z tych względów, możesz odwołać się do różnych źródeł informacji i różnych metod ich zbierania. Tajemnica tkwi w tym, żeby nie myśleć o danych jako o uporządkowanych rzędach liczb czy zestawieniach statystycznych.

Nasze dane mogą opisywać powszechność pewnych sytuacji lub służyć ich lepszemu zrozumieniu. Te pierwsze nazywa się często „ilościowymi”, te drugie – „jakościowymi”. Ilościowe pozwalają nam porównać się z innymi, jakościowe – lepiej zrozumieć dany problem. W BOX masz do dyspozycji narzędzia, które pozwalają Ci zebrać oba rodzaje danych.

Rekomendujemy, żebyś korzystając z BOX, prowadził swoje badania w oparciu o minimum dwa narzędzia – jedno ilościowe i jedno jakościowe.

Dokładną instrukcję pozwalającą na skorzystanie z każdego z tych narzędzi oraz ich szczegółowy opis znajdziesz w odpowiednich zeszytach.

Nazwa narzędzia	Rodzaj badania	Numer zeszytu
Sondaż	Ilościowe	1
Wywiady z liderami lokalnymi	Jakościowe	2
Wywiady z mieszkańcami społeczności	Jakościowe	3

2. Odczytaj i zanalizuj wyniki badania

BOX to nie tylko zbiór narzędzi badawczych, ale także procedury służące analizie i interpretacji wyników badań – czyli przełożeniu ich na ocenę kapitału społecznego. Służą do tego specjalne formularze. Możesz je pobrać za darmo ze strony www.kapitalspoleczny.org w zakładce „narzędzia”.

Kiedy wpiszesz wyniki Twoich badań we właściwe dla nich formularze, automatycznie zostaną one przeliczone na ocenę kapitału społecznego w każdym z jego (wymienionych wyżej) wymiarów. Oceny te zostaną przedstawione w postaci wykresów i grafik, które łatwo będzie Ci zinterpretować.

Podstawowym (choć wcale nie najważniejszym!) produktem BOX są wykresy ukazujące stan kapitału społecznego w Twojej społeczności). Wykresy te są generowane automatycznie – nie musisz ich robić samodzielnie. Wystarczy, że wpiszesz wyniki sondażu w odpowiedni arkusz, a uzyskasz wykres, który możesz wkleić w gotowy szablon raportu z BOX.

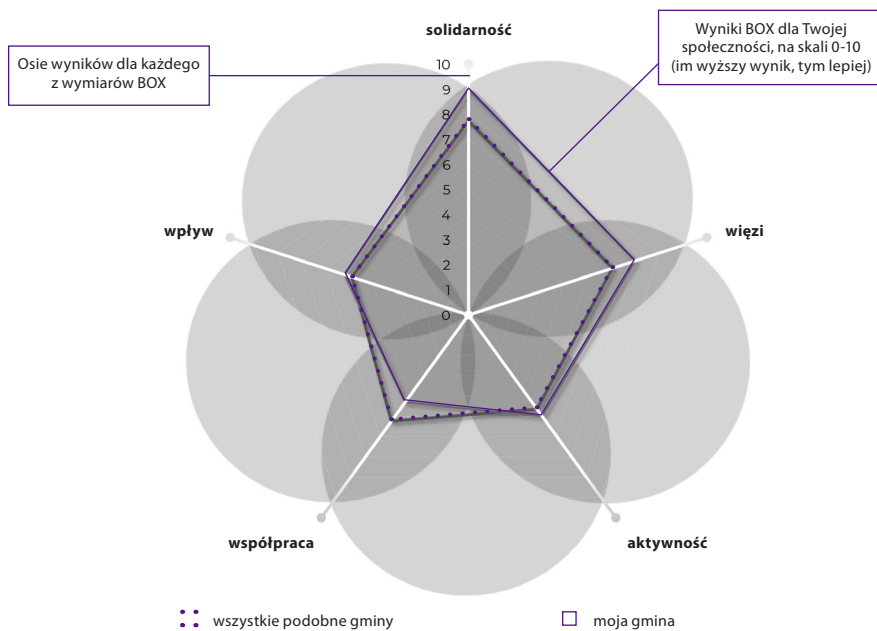
Radar BOX

Część z narzędzi BOX oferuje więcej niż jedną formę graficznej prezentacji wyników. Elementem jest radar kapitału społecznego. To wykres przedstawiający wyniki Twoich badań w postaci pięciokąta, którego kształt zależy od tego, jak oceniana przez Ciebie społeczność wypada pod względem każdego z pięciu wyróżnionych w BOX wymiarów kapitału społecznego:

- Czy jej członków łączy więzi?
- Czy są aktywni?
- Jak intensywnie ze sobą współpracują?
- Jaki jest ich wpływ na zbiorowe decyzje?
- W jakim stopniu ufają sobie i innym?

Oceny dotyczące każdej z tych spraw oznaczane są na skali od 0 do 10 punktów, gdzie 0 jest wartością oznaczającą najgorszy, a 10 najlepszy wynik. Wraz z rozwojem projektu BOX możliwe będzie dokonanie porównań ze społecznościami innych gmin i całej Polski.

Rys. 1. Matryca danych zastanych BOX – widok arkusza wskaźników

Jak czytać „Radar BOX?”

To proste – im większe jest pole figur na wykresie, tym lepiej wypada ocena kapitału społecznego miejsc, które badałeś(aś).

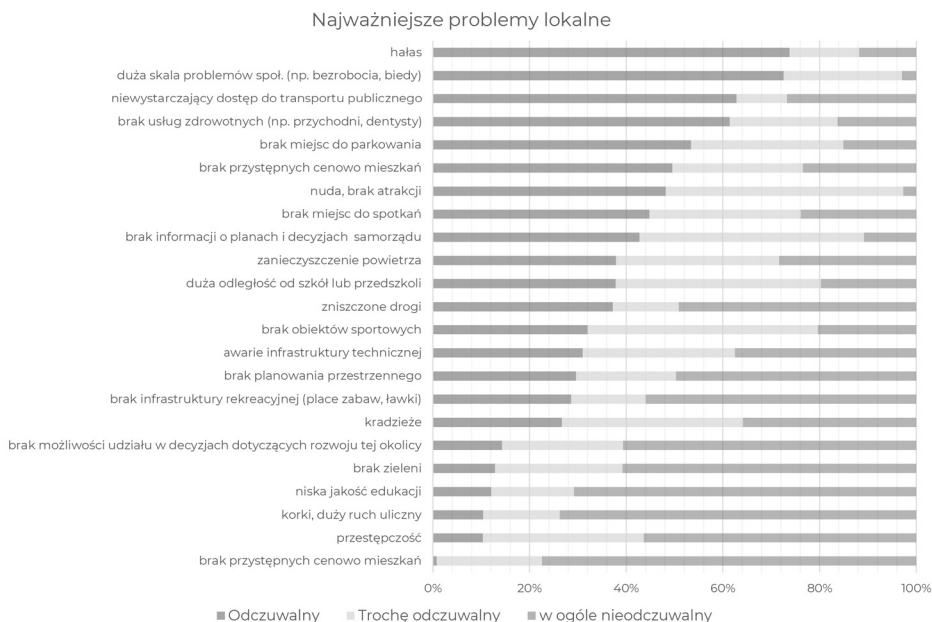
Obok wykresu znajdziesz ogólną ocenę stanu kapitału społecznego w Twojej okolicy, wyrażoną w skali od 1 do 10, gdzie 10 oznacza najlepszą możliwą ocenę. Bazuje ona na wynikach ocen poszczególnych wymiarów, uśrednionych z zastosowaniem specjalnych wag.

Zwróć uwagę w szczególności na wierzchołki figur. Oznaczają one uśrednioną ocenę więzi, aktywności, współpracy, wpływu i zaufania na badanych obszarach. W naszym przykładzie rzuca się w oczy,

że obszary, w których bezpośrednio prowadziliśmy działania, pod każdym z tych względów wyprzedzają te, które stanowią ogólne terytorium działań naszej organizacji.

Oprócz danych o samym kapitale społecznym, dzięki badaniom możesz także uzyskać szereg innych cennych danych, np. dotyczących oceny natężenia różnych lokalnych problemów lub oceny jakości działań lokalnych władz. Informacje te znajdziesz w tej samej zakładce exel w postaci osobnego wykresu.

Rys. 2. Prezentacja wyników badania lokalnych problemów.

Inne sposoby prezentacji wyników

W niektórych z modułów raportu BOX znalazło się też miejsce na alternatywny sposób prezentacji wyników badań, nie sprowadzający ich tylko do punktów na radarze.

Na przykład w części służącej prezentacji wyników wywiadów pogłębionych z lokalnymi liderami i mieszkańcami możesz przedstawić je w postaci chmury słów, która pozwoli Ci zobaczyć najczęściej pojawiające się w Twoich wywiadach kwestie w postaci atrakcyjnej wizualnie grafiki (patrz obrazek niżej).

Rys. 3. Chmura słów

3. Stwórz raport z badań

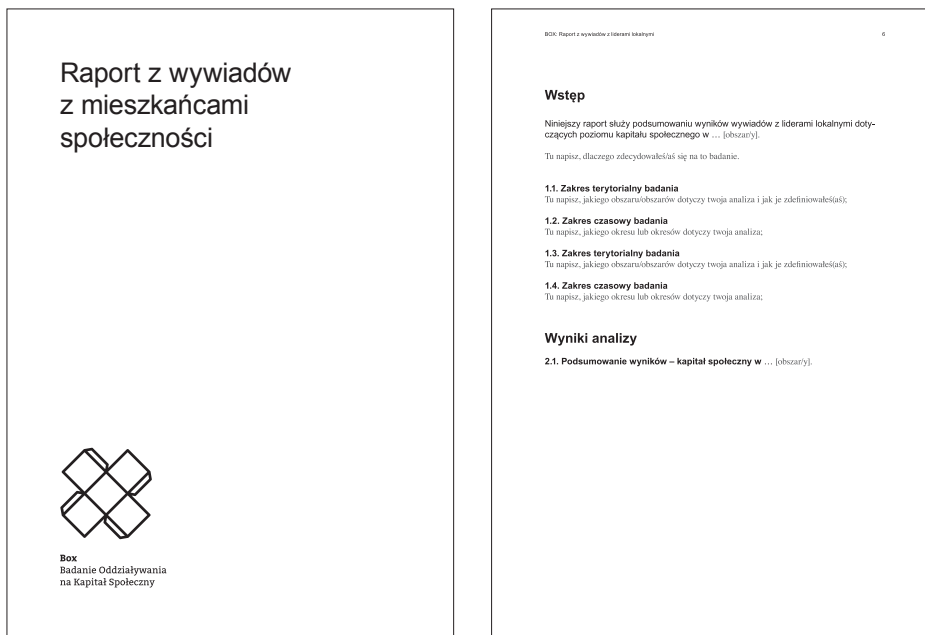
Wyniki przeprowadzonych przez siebie badań możesz umieścić w Raporcie BOX. To dokument, który podsumowuje wszystkie Twoje badania z wykorzystaniem narzędzi BOX. To dokument ważny dla Ciebie – aby uporządkować sobie wiedzę – ale przede wszystkim jako materiał do prezentowania osobom z zewnątrz.

Podobnie jak formularze do zliczania wyników – szablony możesz pobrać za darmo ze strony www.kapitalspoleczny.org w zakładce „narzędzia”. Raport możesz przygotować osobno do każdego narzędzia badawczego, którego użyłeś, jak i zbiorczo – jako podsumowanie całego badania przy użyciu BOX. Wystarczy, że połączysz je ze sobą, dodasz wstęp oraz podsumujesz wszystkie wyniki.

Co możesz zrobić z raportem z badań?

- Powiesić na swojej stronie – będzie służył jako publicznie dostępna „wizytówka” działań Twojego samorządu
- Dodać jako załącznik do dokumentów i strategii uwzględniających rozwój kapitału społecznego w gminie.
- Wysłać lokalnym mediom – aby zwrócić ich uwagę na efekty Twoich działań i rozpocząć debatę publiczną na temat jakiegoś zjawiska, którego one dotyczą
- Wysłać osobom, które brały udział w badaniu – żeby mogły zapoznać się z wynikami i wiedziały, że ich czas nie poszedł na marne
- Przesłać go autorom BOX (stocznia@stocznia.org.pl) – bardzo nas to ucieszy i być może pomoże w udoskonaleniu narzędzi BOX.

Rys. 4. Szablon raportu z wywiadu z mieszkańcami społeczności

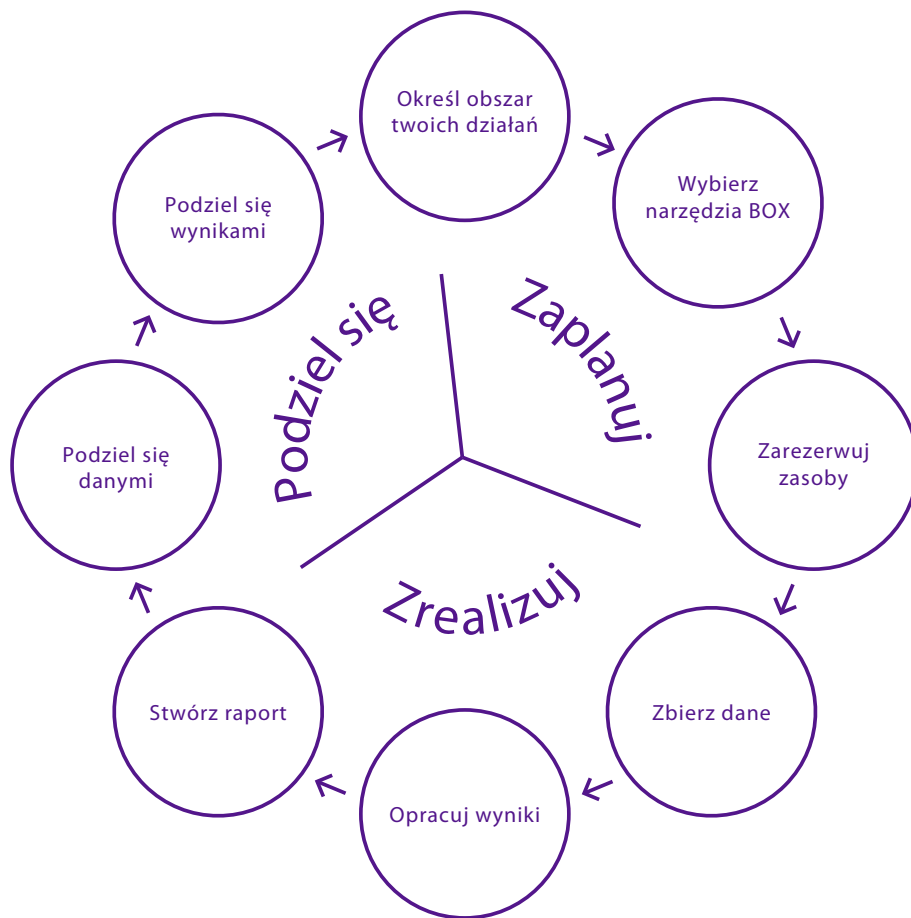
Co zrobić z wynikami badań? – Czyli „po co to wszystko...”

Najlepsze, co możesz zrobić z wynikami badań, to... po prostu wziąć je pod uwagę przy planowaniu swoich działań. Dzięki temu:

- Będziesz świadomy słabych i mocnych punktów w swojej społeczności: wiesz teraz, które cechy Twojej społeczności mogą być atutem lub przeszkodą w jej rozwoju. Planując działania w oparciu o wyniki, możesz uniknąć mielizn i wykorzystać mocne strony Twojej społeczności.
- Postawisz sobie cele, które odpowiadają na lokalne potrzeby: Na podstawie badań możesz stwierdzić, gdzie w Twojej społeczności są deficyty, nad którymi warto popracować.
- Dobierzesz metody, które są bardziej skuteczne: Jeśli badałeś swój dotychczasowy wpływ na kapitał społeczny, wiesz, które Twoje działania go budują, a które nie.
- Włączysz działania na rzecz budowania kapitału społecznego w szerszą strategię rozwoju Twojej gminy lub regionu, uwzględnisz je w planowaniu polityk publicznych.

Pamiętaj też – o czym pisaliśmy wcześniej - że wyniki możesz pokazać innym – partnerom, przedstawicielom lokalnych mediów czy organizacji pozarządowych. To może Ci pomóc w przekonaniu ich do wspólnych działań na rzecz społeczności lokalnej.

Rys. 5. Podsumowanie: BOX krok po kroku

„BOX 2.0 – Badanie oddziaływania na kapitał społeczny” jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”. Utwór powstał w ramach programu „Monitorowanie, Ewaluacja i Analizy 2020” (MEVA 2020), realizowanego przez Fundację Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” przy wykorzystaniu środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, posiadanych praw oraz Programie MEVA 2020. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

POLISH - AMERICAN
FREEDOM FOUNDATION

pracownia badań
i innowacji
społecznych

